

Garai baten mugetan

Andoni Olariaga Azkarate

Filosofian doktorea

JAKINEN zenbaki honetarako gaur egungo gazte belau-naldietan dauden eztabaida eta korapilo nagusien inguruko testuinguratze eta ariketa soziohistoriko bat egiteko hitza hartu nuen. Ez zen erronka makala. Nondik abiatu halako artikulua bat idaztera? Banituen intuizio batzuk, ideiarene batzuk gutxi-asko landuak; faktore filosofiko, historiko eta politikoen inguruko gogoeta pare bat idatzia ere, eta beste intuizio bat: gure herriaren bilakaera historiko eta sozialak gure eztabaidetan izan duten eraginaren uste sendoa.

Intuizioak eta usteak, beraz, baina, batez ere, galderak eta kezkek. Horiek josi eta ordenatzea zen lehenengo erronka. Ez nintzen, noski, ikuspuntu zerutiar edo neutro batetik abiatuko. Izan ere, bazen bigarren erronka bat, lehena baino zailagoa: adinaren auzia, alegia, belaunaldi jauzia. Zalentza dut belaunaldi berriak ulertzen ote ditugun, edo ulertu nahi ote ditugun ere. Baina hori beste baterako utziko dut.

Nire analisisa kezka batek erabat baldintzatua dator: biziraungo ote du Euskal Herriak XXI. mendean? Gai izango ote gara izurrite biologiko, kultural, etiko eta linguistikoei aurre egiteko behar ditugun antigorputzak eraikitzeke? Gai izango ote gara herri taupada eta sena biziberritu eta orain erakusten duen bihotz matxuratu eta nekatuari taupada sendoa emateko? Aitortza eta kezka horretatik abiatuta, beraz, abiatuko naiz lokatzera.

Krisia ari du

Krisia. Zibilizazio krisia berriz. Krisi globala, balioen krisia, krisi ekonomikoa, krisi energetikoa, zaintzaren krisia, krisi teknologikoa, identitate krisia, komunikazio krisia, nazio estatuen krisia... Eta, gurean, abertzaletasunaren krisia, ez-kerraren krisia, euskalgintzaren krisia... Krisian jaio, bizi eta hil egiten gara azkenaldian. Krisia ari du, etengabe.

Gutxienez lau hamarkada daramatzagu zibilizazio krisi berri baten aurrean gaudela esaten.

Gizateriak bi zibilizazio krisi bizi izan ditu garai aurre-modernoan. Lehen Neolitokoa, duela sei mila urte inguru; bigarrena xvi. mendeko krisi kapitalista modernoa. Lehenengoan, ikatz begetalaren erabilpena energia iturri bezala funtsezkoa izan zen, eta are funtsezkoagoa hizkuntza idatzia 'asmatu' eta ahozko komunikazioa hankaz gora jarri izana, idatzizko hitza lege bilakatuz, zibilizazio aldaketa bat eraginez. Bigarrenaren kasuan, xv.-xvi. mendeetan ikatz mineralaren erabilpenarekin (xix. mendean petrolioarekin) eta, batez ere, inprentaren zabalpenarekin, liburuaren produkzioa eta ideien bestelako zabalkundea gertatu zen, zibilizazio aldaketa berri bat hauspotuz. Aurrekoak balio tradizionalei aurre egingo dien sinesmen modernoek sustapena ekarriko du (Luteroren erreforma protestantea, tartean), eta, berarekin, kapitalismoaren sorrera eta bere modernizazioa, merkantzien trukean eta produkzioan oinarritutako dena, eta industria, zientzia, teknologia eta inperialismoaren garapena.

Halako tamainako krisi baten aurrean aurkitzen ote gara berriz ere? Krisi globala, geopolitikoa; krisi kulturala, balioena; herri txiki honetan ere geure krisitxoak izaten ditugu, ziklikoki, eta orain handitu zaizkigula dirudi. Zibilizazio krisia 60-70eko hamarkadetatik aurrera behin eta berriz agertzen den ideia da, gizateria aurretik ez bezalako krisi batean murgilduta dagoela azpimarratu duena. Eta batek sentsazioa dauka uneoro krisian bizi garela esateak ez ote duen krisiaren beraren zentzua erabat difuminatu jada.

Puntu arkimediko berriaren bila

Krisiak ez du adiera negatiborik, aldaketa prozesu baten trantsizio puntua adierazten du. Grekozko *krinein* termino zaharretik ekarria, erabaki bat hartzeko epaitzearekin dauka zerikusia; *krisis* substantiboak judizioa esan nahi du, erabakia. Krisia transformazio prozesu bat da, abagune bat, zerbait zaharra atzean utzi eta berri baterantz abiatzeko abiapuntua. Abagunea eta ebaki puntua, hilko den zaharraren eta sortuko den berriaren artean.

Azken mendeetan, heredatu dugun kultura kristau hone-tan, haren teleologia eta teodizea guztiarekin, haren logika kartesiar eta dualismoekin, batek susmoa dauka krisiaren erabilpena ere teologiko xamarra bilakatu zaigula azken al-dian. Alegia, dogma berri bat, zerbait esplikatzeko baino, jada ezer esplikatzen ez duen puntu arkimediko erlijioso berria. Krisiaren etengabeko aldarrikapenak hortik edaten duela dirudi: puntu arkimedikoaren bila goaz, berriz, zaharra eta berria ebaki nahi dugun puntuaren bila, guk marraztutako historian enkajatzeko atzean utzi nahi dugun zaharra eta eraiki nahi dugun berria.

Historia bitan ebakitzen duen iraultzaren kontzeptu miti-koarekin halaxe eraiki zuen euskal matxinadak bere *parusia* propioa, bere historiaren ebakiera: historia independentzia-ren aurreko eta osteko puntuan ebakiz. Eta halaxe hezi gin-tuen pentsaera hark, historia eta jendartea bitan ebakitzen, esperantzak eta indarrak egun hartarako bideratzen ikasiz. Hori desagertu zaigunean, ordea, puntu arkimediko horrek ematen zuen teleologia ere desagertu da, eta zeruertza eta norabidea difuminatu xamar geratu zaizkigula dirudi.

Historia *magistra vitae*

Zibilizazio krisi berri baten atarian gaudela esaten da; asko entzuten da, gutxienez. Pandemia aurretik asko entzuten zen, gaur ezkerreko sektoreetan denon ahotan dabilen leloa da. Teknikaren garapenak ekarri dituen aldaketa antropologiko,

etiko eta sozialak aipatzen dira aurrekoaren arrazoi beza-
la; Internet eta sare sozialen nagusitzearekin gertatu diren
aldaketa linguistiko eta etiko erraldoiak; erregai fosilen be-
rehalako bukaerak (2050erako aurreikusten da) zein berotze
efektuak lurraren beraren biziraupena zalantzan jarri izana;
mundu mailako eskalan gertatu den prekarizazio erraldoia-
ren joera aipatzen dute beste batzuek; askok, ezkerretik, ra-
zionalitate neoliberalak aurrekaririk ez daukan mundu maila-
ko hegemonia lortu izana aipatzen dute funtsezko aldagaitzat.

Galdera zilegia beharko luke honezkero ondokoak: zibiliza-
zio krisi baten aurrean gaude ala ezkerrak, proiektu positibo
alternatibo global bat garatu ezinda, pesimismo historiko
eta apokaliptikoa hartu du helduleku gisa? Bat edo beste,
ala biak izan, pertzepzio hori erabat zabaldua dago, mundu
globalean eta lokalean, eta belaunaldi berrien pertzepzio eta
politizazio moldeak hortik abiatzen dira. Mito batetik beste
batera egin dugu jauzi. Progresuaren ideia birrindu da, na-
rrazio historikoaren faltan disinkronia etengabea bizi gara,
metanarratiba oro birrinduta, denborak erritmo ordenatzaile

izateari utzi dio. Puntu arki-
mediko zaharrak difuminatu
dira, berriez ordeztuz, ordea.

XVIII. mendean progresua-
ren ideia modernoak historia-
ren ikuspegi ziklikoari aurre
egin zion. Eta Frantziako Iraul-
tzarekin, etorkizunak etenga-
beko aurrerabidearen norabi-
dea hartu zuen; asmatu beha-
rreko norabide bat zegoen,
eginean egin beharrekoa. Beti

aurrerantz, etengabeko hoberantzko norabide batean, erlijio
katolikoaren teleologia, ondoren teologia hegeliarra eta mar-
xista, azkenean demokrazia liberalaren teodizea sekularrera
iritsi arte. Bigarren Mundu Gerra ostetik sortuko den mun-
dua, komunismoaren erorketarekin batera, erabat uniformea

Zibilizazio krisi baten
aurrean gaude ala
ezkerrak, proiektu
positibo alternatibo
global bat garatu ezinda,
pesimismo historiko eta
apokaliptikoa hartu du
helduleku gisa?

izango da. Aurrerago, Euskal Herriak bere teleologia propioa eraikiko du, xx. mende erdialdeko optimismo iraultzailean sortua. Baina neoliberalismoaren razionalitatearen nagusitasun osoarekin egingo du denbora historiko berean topo, hegemonia global bat irudikatzen duen erraldoi batekin.

Modernitatean sartu, puskatzen ari zenean

Krisiaren pentsamoldea gure garaiko pentsaera forma bilakatu da. Leku guztietan ikusten dugu krisia; zeren sintoma da hori? Euskal Herria modernitatera berandu sartu da, eta, sartu denean, etxeko lan guztiak egiteke zituela, modernitatearen puska guztiak erori zaizkio gainera. Prozesu historiko baten azken geltoki aldrebestua da.

Horrek eman dezake aurreko galderaren esplikazio zati bat. Baina modernitatearen puska horiek prozesu historiko luze baten baitan ulertu behar dira, bi iturri dituela: jakintza judeokristaua eta filosofia greko-erromatarra. Lehenak historiaren teleologia (eskatologia kristaua) eta bigarrenak egia, zientzia eta teknologia utzi dizkigute ondare, eta historiaren bi kontzepzio kontraesankor: lineala bata (denbora aurrera joan ahala dena aurrerabidean dago), zirkularra bestea. Bi etika eredu: altruista lehena, epikoa edo heroikoa bigarrena; bi paradigma politiko, demokratikoa eta aristokratikoa; bi eredu espiritual, askatzailea bata, fatalista bestea. Eta atzekoz aurrera, historia labor bat: antzinaroa, zuzenbide naturalaren aroa; modernitatea, zuzenbide natural subjektiboa; eta modernitate ostea, ez objektibo ez subjektiboa, baizik eta naturarik gabea, metafisikarik gabea. Alegia, «natura edo metafisika porrokatuaren hondakinetan» (Azurmendi 1999: 103) dagoena.

Modernitatearen lehen fasetik (xvii. mendea) aurrera unibertsala eta garbia den arrazoimen ilustratua (eta horrek garatu dituen sinesmen kultural, moral eta politikoak), subjektuan eta arrazoimenean oinarritua egon dena, ezagutzaren oinarria giza arrazoimena dela sinesten duena, birrinduta eta puskatuta sartu zaigu xx. mendearen bukaerara

Euskal Herrian. Hasierako razionalismoari emozioen eta afektuen garrantzia eta ezagutzarako esperientziak daukan pisua gogorarazi zitzaizkion (Spinozak, adibidez, gaurko politikagintzan afektuen garrantzia azpimarratzeko berriz ere marxismo berrietan indarra hartu du); bigarren kontra-modernitate ilustratu alemanak herrien, kulturen eta historiaren lekua aldarrikatu zuen, estatuarekin berdindutako razionalitate garbi hori are gehiago erlatibizatuz, kolorea emanez; Ilustrazioaren berdintasun unibertsalaren kritika egin zen feminismotik, gizarte zibilaren paktuak –publikoa eta pribatua bereiziz– emakumeen subordinazioa ezkutatzen zuela salatuz; klase dominanteek produkzio bitartekoen jabe direla eta, hortaz, historia ez duela razionalitate itsu batek gidatzen, klase borrokak baizik, aldarrikatu zuen ondoren Marxek; Schopenhauerren nahimen itsua eta Nietzscheren perspektibismoa, ondoren, Jainkoa (hots, ikuspegi eta ezagutza neutral eta pribilegiatu oro) hiltzera eta akabatzeraz datoz; teoria kritikoaren eta positibismoaren kritikak ondoren, gizakiari buruzko zientzia berrien ikerketak antropologia optimistenak hondoratuz; kritika anticolonialak eta dekolonialak, ezagutza eta arrazoimena Mendebaldeko botere forma koloniala dela gogoratuz (intersektzioaren inguruko azken eztabaidak lekuko), Mendebaldeko historia hegemonikoaren erdigunea zalantzan jarritz; feminismoaren olatu berrien kritikak, gizartea kontratu sexual baten gainean altxatzen dela esanez eta zaintzak gizartearen erreproduktio sozialerako jokatzen duen funtsezko rola mahaigaineratuz.

Modernitatearen bilakaera, hortaz, arrazoimen dogmatiko eta garbi horren zikintzearen bilakaera da. Baina horren ondorioak ez dira xamurrak.

Modernitate ostearen ajeak

Prozesu luze horrek, funtsean, modernitateak sortutako ziurtasun eta dualismoak perspektiba, botere harreman, moral, interes eta testuinguru sozial eta politiko baten emariak

direlako kontzientzian bukatu du. Baina kontzientzia historiko horrek ondorio ahistorikoak ekarri ditu, nolabait. Modernitate ostea modernitatearen seme-alaba da, eta osotasuna zegoen lekuan mila puska erabat txikituta heldu zaizkio. Modernitate osteak, hortaz, zerbaiten agorpena irudikatzen duen bezala, agorpen horri itsatsita bizi den garaia dela ere adierazten du. Zaharraren defentsaren eta zahar horren etengabeko deseraikuntzaren arteko tentsioan gaudela ematen digu aditzera.

Tentsio hori batere laikoa ez den kultura batean gertatzen da. Izan ere, eskola liburuetan esaten zaigunaren kontra, modernitatearen lehen fasearekin (XVII. mendean hasten dena) erlijioaren eta estatuaren funtzioak aldatu ziren, baina ez zen sekularizaziorik gertatu: jainkoaren irrefutabilitatea zientzietara pasatu zen, eta kapitalismo ekonomikoaren determinismo eta naturaltasunaren sineskerak sendotu ziren, natura kanpo agente bezala pentsatuz eta horren ustiaketa gizakiaren eskubide mugagabe gisa ulertzera pasatuz. Horrela, kultura 'sekularizatu' modernoaren zutabeak erlijio judeo-kristauaren balio espiritualaz eta dogma moldez zipriztindu ziren goitik behera: progresuaren sinesmena, historizismoa, positibismoa, nazio estatuen banaezintasuna (gogoratu espainiar konstituzioaren bigarren artikulua dogma batasunaz...), identitatearen (nazional, sexual, arrazial...) aldaezintasuna, giza eskubideen sakratutasuna (estatuaren paktu batean bildua)... Gure garaiko egitura sozialen oinarri moral eta kulturalak erlijiosoak dira, dogmatikoak: nazio estatutik hasi, familiara pasatu, naturaren ulerkeratik jarraitu eta ordenatzen gaituzten dualismo guztietan bukatuz.

Hortik abiatu behar da gaurko ajeetan igeri egiteko. Kartesianismoak inauguratutako arrazoimen dogmatiko hark hainbat dualismo indartsu eraiki eta gotortu zituen: arrazoimenaren eta fedearen artekoa, identitatearen eta materiaren artekoa, gizonaren eta emakumearen artekoa, naturaren eta zibilizazioaren artekoa... Guzti-guztiak heredatu genituen, bi prozesu historikoren erdian harrapatuta. Modernitatea,

batetik, ziurtasunen bilaketa eta eraikuntza filosofikoa, politikoa, artistikoa, eta abar izan baldin bada, eta Euskal Herriak, bere behar propioengatik, bere ziurtasun eta ikusmolde historikoak garatu baldin baditu, postmodernitatea ziurtasun horien bilaketa genealogikoa eta deseraikitze borroka izango da.

Azken hamarkada hauetan tentsio horretan mugitu da gure herria. Eta tentsio horrek iraganekoarekiko nostalgiaren eta aurrera begira eraiki beharrekoaren arteko tentsio bat sortu du. Problema da tentsio hori, sortzailea baino, baztertzailea bilakatu zaigula, modernitate (ziurtasun sendo) versus modernitate oste (ziurtasun 'ahul' eta deseraiki) kultura zurrun batean gatibaturik.

Utopien mundutik distopien garaira

Aurreko horretatik abiatzen gara. Alegia, modernitate osatearen deseraikuntza prozesu horrek bere erreakzioak izatea espero izatekoa zela, inor ezin da harritu honezkero. Are gutxiago harritzekoa da deseraikuntza prozesu historiko horren baitan modernitatearen puskak azken helduleku dogmatiko eta malenkoniatsuak bilakatzea askorentzat: izan iraultzaren ikuspegi klasikoa, identitate sexuala (trans auziaren eztabaida lekuko, sexu 'biologikoaren' aldarrikapen 'ez-esentzialistak', eta abar), familia heteronormatiboa, proletalgoaren subjektua, eskema teleologiko politikoak (autonomiatik subiranotasunerako jauzia)... Edozein modutan eta edozein preziotan babestu beharreko azken helduleku ziurrak dira, historiaren eta errealitate aldakorraren kontra.

Baina ezkerak ezin du ahaztu utopien aroaren agorpenaren aroan bizi dela. Fredric Jamesonek esan bezala, errazagoa zaigu munduaren akabera irudikatzea kapitalismoarena baino. Alegia, 1989. urtean garai bat bukatu zela, eta beste bat hasi. Berlingo Harresiaren erorketak porrot hori sinbolizatzen zuen, mende baten bukaera, eta estatu sozialismoaren porrota. Baina erori zena askoz gehiago izan zen: xx. mendeko errepresentazio oso bat zen bidean birrintzen zena, eta

ezkerraren sabaia espiritual eta historikoa. Ez da soilik, hortaz, bloke sobietarraren erorketa eta Berlingo Harresiaren eraisketa. Baina hori ere bada. Baina bada, baita ere, Margaret Thatcherren gizartearen bukaera, eta Fukuyamaren historiaren akabera. Propaganda modernoa eta mass mediak. *Fake news*-ak. Fordismoaren deslokalizazioa, postfordismoaren etorrera, lanaren atomizazioa eta fabriketako langile klase gizon hegemonikoaren zentraltasunaren galera. Lan produktibo eta erreproduktiboaren izaera banaezina. Metarrelatu nagusien bukaera. Metafisikaren bukaera. Euskal Herriko metarrelatuen agorpena. Sabaia espiritual eta filosofiko horren errautsetan bizi gara.

Gaurko krisia ez da berria. Finean, modernitateak sortu, hedatu eta inposatu dituen ziurtasun kultural eta politikoak higatu dira. Testuinguru historiko horretan kokatu behar da zoonosiak, globalizazioak eta lurraren esplotazio kapitalistak eragindako pandemia honetan sortzen diren hainbat eztabaida eta erreakzio. Sabaia espirituala galdua, modernitate osteak dena erlatibizatu eta zalantzan jarri izana onartu ezinean gabiltza. Gure identitate fededunarentzat, lehen erlijiosoa politikoa orain, lurzoru makalegia iruditzen zaigu. Zergatik, ordea, horri fede zaharrekin edo imajinazio faltarik gabe erantzun?

Distopiek gure antsietate kolektiboa irudikatzen dute, Layla Martínezen hitzetan (*Utopía no es una isla*, 2021). Etorkizun apokaliptikoak beldurra eta antsietatea sortzen dizkigu, eta horretaz ohartarazteko produktu eta ideologiak sortzen ditugu; hori egitean, ordea, eragotzi nahi dugun hori indartzen

Gaurko krisia ez da berria. Finean, modernitateak sortu, hedatu eta inposatu dituen ziurtasun kultural eta politikoak higatu dira. Sabaia espirituala galdua, modernitate osteak dena erlatibizatu eta zalantzan jarri izana onartu ezinean gabiltza

dugu. Alegia, etorkizun hobeak pentsatzeko ezintasuna garatu dugu, kapitalismoari erabat funtzionala zaion distopien produkzio betean sartuta. Etorkizun apokaliptikoaren aurrean, dagoena ona iruditu dakiguke,¹ eta horren defentsara mugatzen utzi, imajinazio hobearen faltan. Baina espero dezagun, Alba Garmendiak (2020) ohartarazi bezala, distopiaren eta utopiaren arteko tensio horretan (ez baitute elkar ukatzen, askotan elkar inplikatu baizik), ikuspegi apokaliptikoari baino, kritikoari begiratuko diogula, utopia berriak ernaldu daitezzen.

Ziurgabetasunari nola erantzun?

Euskal Herriak ez du izan inoiz subjektibitatearen tradizioirik; beti familiak eta tradizioak agindu izan dute, balio erregulatzailerik gisa: errealtatea ainguratu eta klasifikatzeko mundu ikuskera bezala. Elizak, tradizioak eta ondoren teoria iraultzaileek herri baten moralak eta etorkizuna koloreztatu dituzte, zuri-beltzean, goitik behera, nola ordenatu, ulertu eta zatitu gure mundu txiki hau.

Afera da, ikusmolde horretako balioak eta mundu ikuskera fedean oinarritzeari utzi diotenean, noraez eta erreakzio desberdinak agertu direla. Baina baita oinutsik eta oinarri erlatiboen gainean bizitzen ikasteko saiakerak ere. Azken irekitasun hori berria zaigu, ordea, ibiltzen ikasten ari gara oraindik. Gure balioak eta egitasmo politikoen sostengu teoriko guztiak fragmentatuak eta erlatiboak direla eta absolutuak ez direla jabetzea ez baita gatazkarik gabeko prozesua. Horrela gertatzen da fragmentazio horren aurrean belarriak tentetu egiten zaizkigula: kraxka bat entzun da belaunaldi berrietan, balio horiek ukatzen ariko balitzaizkigu bezala. Alegia, subjektiboa izan daiteke moralak edo arteak, baina ez nire printzipio politikoa, nire mundu ikuskera. Horregatik egiten da ihes erlatibizatu ez diren tokietara: Euskal Herria eta bere borroka sostengatu dituzten mitoak erlatibizatu badira (nazioa eta bere teoriak, bere eskubidearen teoriak –autodeterminazioarena–, euskal identitatea...), egon behar

da erlatibizatu ezin den esparrurik, esaterako, klase borroka, langile identitatea...

Horrek aditzera ematen du XXI. mendeko iruditeria berriak ez direla oraindik gai izan beren espazio tenporala, beren espazio koiuntural eta historikoa gainditzeko. Prozesu historiko honetan bizitzea tokatu zaigun ziurgabetasun aroari ziurtasun zaharrekin erantzun nahi izateak, imaginazio falta izugarria erakustez gain, ezkerraren erabateko porrota ere adierazten du.

Hori da ezkerraren tragedia gaur: zaharra kritikatu eta desmuntatzen dabil ibilian –teoria dekolonialak, *queer* teoriak, feminismo berriak, marxismo berriak–, aldi berean ziurtasun berriak eskaintzeko erabateko beharrez. Eta ziurtasun egarritz bizi den kultura eta garai batean, ukazioaren zein konspirazioen teoriek, berdin Europan berrindartu den antigoaleko ezker komunistak ere, modernitateko errelatu puskatu nagusietara egiten dute ihes (elite omnipotente bat irudikatuz, kasu guztietan). Egarriari ura, desertuan. Nietzschek esaten zuen gizakiak nahiago duela ezerezean sinetsi ezertan ez sinetsi baino: horizonte berrien gabeziak eragiten duen ezin-negon globala, apokalipsiaren forman ematen dena, bilakatu da gaurko sinesmen nagusia.

Euskal matxinada postmodernoaren kimu berriak

68ko Maiatzaren, iraultza kubatarraren eta Urriko Iraultzaren baitako kontakizun historikoan sortutako hasierako matxina-da horren iruditeria sinbolikoa agortu da. Gure garaiek beste iturri batzuetatik edaten dute; mende hau, aurrekoa ez bezala, utopien gainbehera orokorrak markatutako garai bezala jaio da. Gaurko mugimendu sozial eta eraldatzaile berriek imaginazio utopikoa paralizatzen duten xx. mendeko iraultzen porrota daramate bizkar gainean. Horiek gure garaia-ren mugak baino ez dira. Modernitatearen aurrerabidearen ideia, iraultzaren zentzu ebakitzailerik eta mitikoa, Ilustrazioko razionalismo dogmatikoa, arrastaka daramatzagu bizkarrean.

Gaurko eztabaida zahar-berrietan, zaharra hil nahian zaharra goaldarrikatu ala berria sortzen asmatu, gure historia gorabeheratsuaren pisu guztiarekin, ez da batere erraza; areago, modernitatetik heredatu dugun 'hil edo biziko' terminoetan bizi ditugularik eztabaidak. Zuri ala beltz. Oso euskalduna eta kristaua den ohitura, bide batez, dualismo baztertzailletan pentsatzekoa. Dena den, gaurko eztabaidetan –izan nazioa, langile klasea, feminismoa, sozialdemokrazia, iraultza– ez dago jokoan Marxen materialismo historikoaren ulkerera zuzena zein den, edo *queer* teoria postmodernokeria

ala marxismo dogmatikoaren mamua ote den (hori ere); eztabaida horien usteak eusten dituzten identitateen konfigurazioen arteko talka dago jokoan, mundu ikuskera berri eta zaharren arteko talka bat. Modernitatea versus postmodernitatea desitxuratua, sinplifikatuz. Belaunaldi berriek mundua ulertzeko duten moldeak, munduan posizionatzeko moldeak, propioak eta beregainak, eraiki nahian dihardute, eta

Argi dagoena zera
da: belaunaldi
berriek metafora eta
erreferentzia propioak
sortzeko beharra dutela,
gaurko Euskal Herria
ulertzeko mekanismo
propioak garatu
behar dituztela

nahas-mahas hori tokatu zaie. Aurrekoa eztabaida analitiko edo razional bezala ulertzea, beraz, akatsa litzateke. Hori baino gehiago da.

Eztabaida horietan herri bezala bizi izan dugun odisea luze eta malkartsuak izan duen eragina ere aztertu beharko da. Nekea sumatzen baita, eta belaunaldi baten iruditeriaren eta mundu ikuskeraren agorpenak utzi duen hutsa betetzeko zailtasuna ere. Abertzaletasuna pisutsua bilakatu dela dirudi, ez-epikoa. Argazkiaren alde bat baino ez da aurrekoa, noski. Izan ere, gogoak ere sumatzen da, ilusioa berpiztu eta garai berrietara egokitzeko determinazioa, gaurko erronkei positiboki erantzuteko grina. Molde berriko kontrakultura

saiakerak ikusten dira. Eta argi dagoena zera da: belaunaldi berriek metafora eta erreferentzia propioak sortzeko beharra dutela, gaurko Euskal Herria ulertzeko mekanismo propioak garatu behar dituztela, egungo behar eta galderei erantzun-go dieten eta abertzaletasuna biziberrituko duten galdera berrietatik abiatuz.

Garai ezegonkorrak tokatu zaizkie horretarako. Dena den, herria ardatz, sektarismo, inertzia eta erretrotopietatik kanpo, nabarmena da esku artean duguna herri honekiko, bere hizkuntza, jendarte, lurralde eta kulturarekiko maitasunaren epika berri bat eraikitzeko erronka dugula. Euskal Herriaren pisua erregai eta ilusio bilakatzen asmatu behar dugu. Eta, hori egiteko, okertuko ginateke gaizki egin ditugunak eta egin ez ditugunak belaunaldi berrien bizkarrean jarriko bagenitu. 

Oharrak

1. *The Handmaid's Tale* telesailak uzten duen sentsazio gazi-gozoa hori baita, Gilead maltzuraren aurrean gaur duguna –Kanadan islatua– ontzat ematea, hain zuzen.

Bibliografia

- Aoiz, Floren (2020): *Mamuari so. Neoliberalismoa versus burujabetza*, Tafalla, Txalaparta.
- Azurmendi, Joxe (1999): *Euskal Herria krisian*, Donostia, Elkar.
- Garmendia, Alba (2020): 'Glokalia', JAKIN 239, 131-137.
- Martínez, Layla (2021): *Utopía no es una isla*, Madril, Episkaia.
- Torrealdai, Joan Mari (1973): *Iraultzaz*, Tolosa, Jakin.
- Traverso, Enzo (2019): *Melancolía de izquierda. Después de las utopías*, Bartzelona, Galaxia Gutenberg.